

Handläggare
Carolina Kjellgren
Telefon: 08-508 25 240

Till
Socialnämnden
2020-06-16

Stockholm stads program för stöd till anhöriga 2021-2024

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till program för stöd till anhöriga 2021-2024.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.

Lena Lundström Stoltz
Förvaltningschef

Gunilla Ekstrand
Avdelningschef

Sammanfattning

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024 är en fortsättning på Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2017-2020. Utvärderingar genomförda under nuvarande programperiod har beaktats i arbetet med revideringen och framtagandet av det nya programmet. En arbetsgrupp bestående av representanter från socialförvaltningen och äldreförvaltningen har arbetat med framtagandet av det nya programmet.

Programmet beskriver hur stadens socialtjänst ska arbeta med stöd till anhöriga. Stadsdelsnämnderna ska erbjuda anhöriga ett basutbud av service, råd och stöd samt erbjuda ett basutbud av generella insatser. Till skillnad mot tidigare program har målgruppen för programmet breddats och inkluderar även barn som anhöriga, anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism, anhöriga till personer med en kriminell livsstil och anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld.

Målet med programmet är att staden har ett anhörigperspektiv som genomsyrar alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Syftet med programmet är att öka kvalitén i stadens socialtjänst så att anhöriga har en bra livssituation, en god fysisk

och psykisk hälsa och får likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Bakgrund

Programtiden för Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2017-2020 löper ut varpå ett nytt program tagits fram. Vidare har socialnämnden i budget 2020 fått i uppdrag att utreda hur anhörigstödet till anhöriga drabbade av skjutningar och dödligt våld kan förbättras.

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har under nuvarande programperiod arbetet med att följa upp och utvärdera Stockholms stad program för stöd till anhöriga 2017-2020. Utvärdering har genomförts genom att skicka ut enkäter riktade till medarbetare inom stadens stadsdelsnämnder under 2019. En kartläggning av anhörigstödet i Stockholms stad genomfördes av Ramböll Management Consulting under 2018. Kartläggningen genomfördes genom intervjuer med chefer och anhörigkonsulenter. Rambölls kartläggning redovisades tillsammans med ett tjänsteutlåtande till äldrenämnden och socialnämnden 2018-06-12, dnr 5.4.-422/2018 och dnr 3.1.1-205/2018. Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har genomfört nätverksmöten för stadens anhörigkonsulenter där implementeringsarbetet av programmet varit en stående punkt.

Utvärderingen och kartläggningen pekar på behovet av ökad samordning och likställighet samt utveckling av arbetsätt och stödsystem. Det finns behov av tydliggörande av roller, målgrupper och ett basutbud av generella insatser. Anhörigperspektivet behöver spridas bland medarbetare som möter anhöriga. Vidare finns det behov av att utveckla samverkan med civilsamhället och Regionen. Informationstillgängligheten till anhöriga kring vilket stöd som Stockholms stad erbjuder till anhöriga och kontaktvägar till socialtjänsten behöver förtydligas.

Resultaten från utvärderingen och kartläggningen har beaktats i arbetet med revideringen och framtagandet av det nya programmet. En arbetsgrupp bestående av representanter från äldreförvaltningen och socialförvaltningen, kompetenscenter vuxna och kompetenscenter barn och unga, har arbetat med framtagandet av det nya programmet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 10 juni 2020.

Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 11 juni 2020.

Ärendet

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024 är en fortsättning på programmet för stöd till anhöriga 2017-2020. Programmet beskriver hur stadens socialtjänst ska arbeta med stöd till anhöriga. Målet med programmet är att staden har ett anhängersperspektiv som genomsyrar alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Syftet med programmet är att öka kvalitén i stadens socialtjänst så att anhöriga har en bra livssituation, en god fysisk och psykisk hälsa och får likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Några av de centrala utgångspunkterna för programmet är att anhöriga ska ha kunskap om sina egna och den närståendes rättigheter, att anhöriga ska bli sedda och uppmärksammas på sina behov, att anhöriga ska bemötas med erkännande, respekt och delaktighet samt att anhöriga ska betraktas som en kompetent samarbetspartner.

Socialtjänstens ansvar att erbjuda stöd för att underlätta för anhöriga som frivilligt vårdar, hjälper eller stödjer en närstående som är äldre, långvarigt sjuk, har en funktionsnedsättning eller en missbruks- eller beroendeproblematik regleras i 5 kap 10 § *socialtjänstlagen* (2001:53), SoL. I 5 kap. 10§ SoL står det:

Socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder.

Med närstående menas den som tar emot omsorg, vård och stöd och med anhörig menas den som vårdar eller stödjer närstående.

Utgångspunkten är de anhörigas grundläggande betydelse för att ge vård eller stöd till närstående personer. Det ska finnas en preventiv ansats i stödet för att förebygga att den anhöriga blir fysiskt och psykiskt utsliten. Den preventiva ansatsen kan kopplas till mål 3, god hälsa och välbefinnande, i Agenda 2030. Arbetet med stöd till anhöriga omfattar socialtjänstens alla verksamhetsområden, det vill säga såväl individ- och familjeomsorg, omsorg om personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning som äldreomsorgen.

Socialtjänsten i staden kommer även i kontakt med andra målgrupper av anhöriga som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap

10 § SoL, såsom barn som anhöriga, anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism, anhöriga till personer med en kriminell livsstil och anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld. Även dessa grupper av anhöriga lever i stressiga och utsatta situationer och riskerar att drabbas av ohälsa. Den preventiva ansatsen är viktig även för dessa anhöriga. Med anledning av detta finns det ett behov av att bredda målgruppen för programmet, utöver de anhöriga som omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § SoL, och även inkludera ovanstående grupper av anhöriga. Målgrupper för programmet är:

- *Anhöriga till personer som omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § Socialtjänstlagen.*
Anhöriga till personer som är äldre.
Anhöriga till personer med fysisk sjukdom eller funktionsnedsättning.
Anhöriga till personer med psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning.
Anhöriga till personer med ett missbruk och beroende.
- *Anhöriga till personer som inte omfattas av bestämmelsen i 5 kap 10 § Socialtjänstlagen.*
Barn som anhöriga.
Anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism.
Anhöriga till personer med en kriminell livsstil.
Anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld.

Stadsdelsnämnderna är olika organiserade vilket gör att det kan se olika ut hur och av vilken funktion stödet till anhöriga utförs. Stödet till anhöriga kan ges individuellt eller i grupp. Det stöd som utförs ska bygga på evidensbaserad praktik. Stadsdelsnämnderna ska erbjuda anhöriga ett basutbud av service, råd och stöd samt erbjuda ett basutbud av generella insatser i form av vägledande samtal, information och anhörigrupper/träffpunkter.

Programmet är indelat i sju avsnitt. Det första avsnittet innehåller en inledning där olika aspekter av att vara anhörig beskrivs, en koppling till Agenda 2030 kring det preventiva arbetet belyses och målgruppen för programmet framgår. Programmets andra avsnitt beskriver lagstiftning, centrala begrepp och utgångspunkter för programmet. Det tredje avsnittet handlar om närstående och belyser bland annat samverkan med anhöriga vid biståndshandläggning. Fjärde avsnittet handlar om anhöriga som omfattas av

bestämmelserna i 5 kap 10 § SoL och anhöriga som inte omfattas av bestämmelsen i SoL. I programmets femte avsnitt beskrivs stöd till anhöriga och i den sjätte delen organiseringen av utförandet av stödet till anhöriga. Det sjunde avsnittet handlar om samverkan med externa aktörer såsom civilsamhället och hälso- och sjukvården och beskriver vikten av denna samverkan. Programmet avslutas med en åtgärdslista under programtiden och länkar till olika hemsidor som kan vara ett stöd i arbetet med stöd till anhöriga.

Jämställdhetsanalys

Programmet för stöd till anhöriga omfattar både kvinnor och män som är anhöriga. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner anhängvårdare. Av dessa är 900 000 i förvärsaktiv ålder. Det är ingen större skillnad mellan kvinnors och mäns omsorgsgivande när det gäller tidsomfattning eller frekvens. Däremot svarar kvinnorna oftare för tillsyn, umgänge och personlig omsorg, medan männen ger mera praktisk hjälp och ekonomiskt stöd. Kvinnor upplever i högre grad än män att omsorgsgivandet påverkar livskvaliteten negativt. Möjligheterna att förvärsarbete och studera påverkas av omsorgsgivandet i högre grad för kvinnor än för män. Fler kvinnor än män har antingen gått ned i arbetstid eller tvingats lämna arbetet på grund av omsorg av närstående. Det är viktigt att uppmärksamma att de flesta anhöriga är i yrkesverksam ålder och att det kan vara svårt att kombinera förvärsarbete och anhängomsorg. För förvärsarbetande anhöriga och deras närstående behöver stödet utformas så att det är möjligt att fortsätta yrkesarbete och individuellt anpassa stödet för att underlätta situationen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Det är angeläget att socialtjänsten i staden erbjuder anhöriga ett gott stöd. Stödet ska ha en preventiv ansats. Socialtjänsten har ett viktigt uppdrag i att informera anhöriga om vilka rättigheter närstående och anhöriga har och vilken typ av insatser som anhöriga och närstående kan ansöka om. Anhörigperspektivet ska genomsyra alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Handläggare har en viktig funktion i att uppmärksamma anhörigperspektivet. Samverkan, såväl intern inom socialtjänsten i staden som extern med civilsamhället och Regionen, är av stor vikt för att anhöriga ska få ett gott stöd. Samverkan med civilsamhället behöver ske utifrån lokala och verksamhetspecifika behov och förutsättningar. I de befintliga samverkansstrukturerna med Regionen och andra huvudmän är det av vikt att lyfta in anhörigperspektivet.

Socialförvaltningen och äldreförvaltningen har genom sina samordnande roller huvudansvaret för att förvalta och följa upp programmet på stadsövergripande nivå. I programmet framgår en åtgärdslista under programtiden. Under programtiden är det av särskild vikt att öka informationstillgängligheten för anhöriga kring vilket stöd till anhöriga som staden erbjuder och att kontaktvägar och ingången till socialtjänsten tydliggörs.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förslaget till programmet för stöd till anhöriga 2021-2024.

Bilaga

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024.